

Boğaz'a, yaza ve güzelliğe dair

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur romanını okuyanlar biraz şaşırır. Hele onun estetikle hayatı

bütünleştirme, hayatın içindeki estetiği bulup ortaya çıkarma ve hepsinden önemlisi yaşama kaygısı güdenlerin başında geldiğini bilmeyenler daha da şaşırır. Çünkü, Huzur'da, Tanpınar sayfalar ama gerçekten sayfalar ve sayfalar dolduracak bir biçimde Boğaz'ı anlatıyor. Kışından da söz eder ama asıl onu büyüleyen yaz Boğaz'ıdır. Hatta yaz gecesinin Boğaz'ıdır. Tanpınar, aklına gelen bir güzelliği yaşamak için yollar tepmekten, yolculuklar etmekten kaçınmayan bir adamdır. Her şeye 'hayran çocuk gözleriyle' bakar, kendinden geçer, hatta o güzelliğin karşısında kimi zaman da acı çeker.

Çok ilginç bir rastlantıyla ben İstanbul'da, Huzur romanının geçtiği yerlerden birisinde oturuyorum. Burası Reşitpaşa. Roman ise bu mahallenin hemen yakınlarında yer alan Boyacıköy'de geçiyor. Bizim mahallede bir Sezai Bey Sokağı var. Romanda da Sezai Bey köşkünde yaşanır olayların bir bölümü. İkisi aynı insan mıdır; doğrusu araştırmaya değer bir sorudur. Fakat ben bazen sokak aralarında dolaşırken, kendimi, Tanpınar'ın da aynı sokaklarda yürüdüğü düşüncesine kaptırıyorum.

Fakat asıl önemlisi tabii ki, Boğaz. Sabahları ve akşamları, ikindi ve kuşluk vakitleri, onunki kadar 'hastalıklı' bir tutkuyla olmasa da Boğaz'a ve tabiata bakıyorum. Boğaz beni de, eski deyişle gitgide 'teshir' ediyor; büyülüyor. Işık ve peyzaj her an değişmektedir. İki tane birbirinin aynı olan görüntü yakalamak olanaksızdır. Her günün ve ayın bir çiçeği var; o mutlaka açıyor. Sonra gece başlıyor. Sıcak bir havada kokuların ağırlaştığını, sessizliğin çoğalmasıyla birlikte yıldızların yaklaştığını duyuyor insan. Geçen gece bir küçük motora binip denizin üstüne de çıktım. 'Dışından', belki de 'içinden', bakınca tepelere tırmanan sarı ışıkları ve mürekkep koyuluğundaki cıvalı deniziyle yaz gecesinde Boğaz'ın bir 'sihir' olduğuna bir kere daha inandım.

Sonra da şu soruyu sordum kendime: Acaba bu 'estetiği' yaşamak ancak ona ulaşacak 'imkâna' sahip olmakla mı mümkündür? Bu soruya evet diye cevap vermek büyük bir haksızlık olacağı gibi, içinde yaşadığımız büyük estetik yıkımı meşrulaştırmak da olur. Çünkü, hayatın içindeki estetik sadece ve sadece onu bilmek ve içselleştirmekle mümkündür. Evimin çevresindeki koruda mayısta bülbüller şakıyor. Bunu bu çevrede 'milyonlarca dolarlık' binalarda oturan çok insan fark etmiyor. Fakat koruya her akşam, 'pejmurde' insanlar geliyor ve benim gibi gece yarılardan çok sonraya kadar yolun kenarında o sesleri dinliyor. Estetik ya hayatı yaşamamanın büyük biçiminden doğan öğretilmese de 'bildiğimiz' ya da bir eğitimle edinilen bilinçtir. Biz sadece birincisine teslim oluyoruz. O da elbette kendisine özgü koşullarla geliyor ve onun içinde bu türden kaygılar yok. Geçişler, günlük yaşam kaygıları insanlara ne yerleşik bir kültürün estetik dilini öğretiyor ne de herhangi bir eğitim onları buraya doğru eymek cesaretini gösteriyor. Kısacası, bunların maddi 'imkân'la değil başka imkânlarla ilgisi var ancak.

Onunla başladık, onunla bitirelim. Beş Şehir'de, Bursa'yı anlatırken, Tanpınar, bir küçücük olayın üstünde durur. Bir kahveci, masanın üstünde duran kırmızı bir gülü, karşıdaki şadırvanın, içi su dolu mermer kurnasına atar. Tanpınar kendinden geçer. Etrafında birdenbire 'bütün' bir bahar açılır ve sorar: 'bu ihtiyar ve biçare adam bu sanatkâr hareketi nereden öğrenmişti?'

Boğaz ve her şey yıkılıyorsa sebep bu soruda saklıdır. Öyleyse o meşhur cümleyi yeniden şöyle yazmak mubah: Önce estetik bozuldu sonra her şey. Yoksa siz Oktay Akbal "Önce ekmekler bozuldu sonra her şey" derken başka bir şey mi söylüyor sanıyordunuz?..